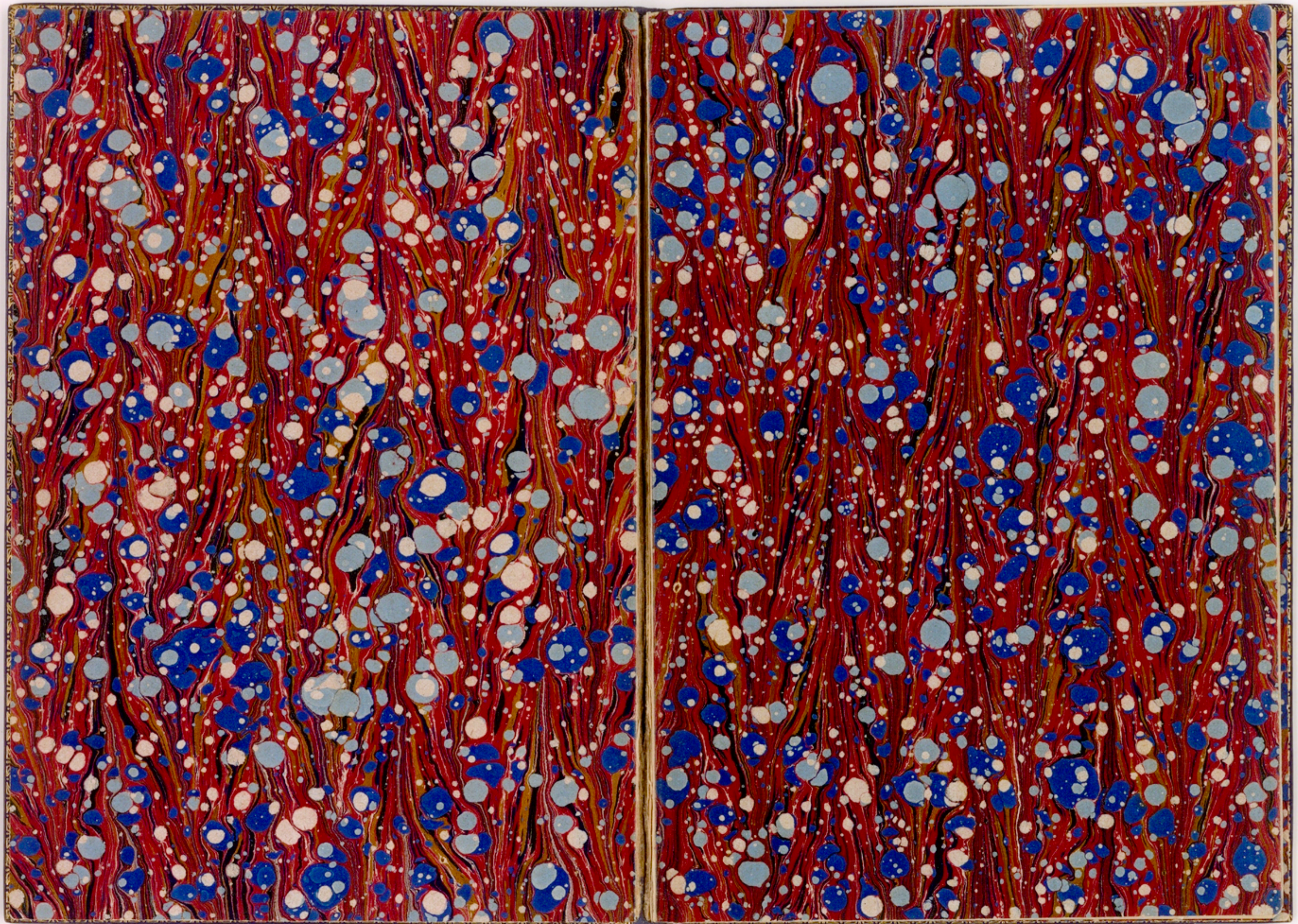

VESPUCCIUS. ANTWERP, 1508.

John Carter Brown
Library
Brown University

Salin 79350

[1508]

JOHN CARTER BROWN

Vander nieuwer werelt oft landtschap
niewelic gheuodē vādē dooluch
tighē con. vā Portugael door dē
alder bestē pploet ofte zee kender d' werelt

Hoe noyt meester oft astronim? bescreuē heeft dat
daer een lādē was bewoēt vā mēschē ofte beesten.
In vūre goede vūre In voorleedē daghē heb ic
Alberic? v gescreuē vā mīj wedercōst als vā
dē newē lādtschappē die wy met groter cost en sou
ghē en door d' gebodt des ald' dooluchtichstē conis
Con. vā Portugal heb bē gesocht en geuondē Welc
lādē met recht men noemē mach die nieuwe werelt
Vā welchē lande ons ouders oft meesters n; en

hebbē ghescreuē noch ghewetē . en al dē ghenē dpe
dit hoorē sullē salt seer nieuw zj. En dit es teghē die o
pinie d'oud' meesters en philozophē wāt d'meeſte de
le vā hē segghē d; ouer d'pelinie equinoctialis biden
meridiē oft middach gheē errijk en is maer dattet
al metter see oū vloetē is en heetēt dat atlārich meer
Al sepde; om yghe dattereen aertijk is nochtā seg
ghē si datmēt n; bewōnē en mach noch vā mēschē.
noch vā beestē. En dese oppnied' meesters heb ic nu
al geheel valsch en gheloghē gheuōdē Wāt ic nu be
uondē hebbe in dat luydē een schoō lādē bewoēt m;

meer volcs en beestē
dā in desen allē onzē
lande als in Europē
i Aſiē. en in Aſtrijkē.
En in dit landt es die
lucht beter getēpert
en soeter dāt in eeny
ghē vā oſen lāden de
wi kēnen als ic hper
na cortelick beſcriuē
ſal met meer and' din
ghē die ic in dese nieu
we werelt ghelypē en
gehooſt heb vādē pū
cipaelſtē die werdich
zj om ſcriuen/

Cap. ij.

Hoe die ordinācie vā
onzē ſepden was.

In dē iare os herē als mē ſcreef ſt. CCCC
en een dē perſtē dach vā Aſep ſo; zj wi wt ge
rept m; i; ſcepē vād' hooſtade oliſippo doer d; ghe
bodt d's conſ vō vā Portugael. om te ſoekē nieuwe
lāden en prouiciē ſepde ſond' ophoudē .xx. maendē
lāc it luydē. en die ordinācie vā onzē ſepde was ald'.
Wi ſepde perſt door die eplādē voorthts genoēt de
fortunate inſule. diemē nu noemet d'pe grote inſulē
vā Canariē en ſi; zj indē derde climaer bi dat weſtē.
ofte nedgāc. En daer na quamē wi in d; grote meer
bi dat lādē vā Aſtrijkē. En daer na ſepde wi een deel
van Ethiopien oft moren landt tot aen dat voirghe
buricht der moren tot aen een landt dat wy noemē
Caput viride Ende dat lantſcap is geheetē Aſan
dinga. riiij. graden onder torrida zona vanden equi
noctial linien theghē midnacht. ende dat wordt be
woent vanden ſwarten lieden. Ende van daer tot
ten niuwen landē dat wy wonden. waren omtrent
vij. hondert milen hoe wel dat wy meenden dat wy
gheſept hadden gheweest meer dan d'pſent acht
hondert milen want wi verdoelt ſepden int wilt op
gods auenture ende niemant vā den ſeplieden en
wilt op vijthōdert mīlē na waer dat wi warē Doē
vondē wi die waerh; doer die inſtrumētē der Aſtro
nomien als doer dat Aſtrolabium en quadrans die
hemelſche tekenen waer dat wi waren
En ic bewees hē allē die conſt vā ſepde ſond' d'pe carte
der ſee. Ende daer ghingen wy ons vernieuwē en
worpē wt oſe ācherē en haeldē daer ſpijle en vitalie
ende alle dat ons in onſen ſcepen noodrūflich was

En doe toghē wi op onse seplē en vortē door die wylde
zee teghē dē polū antarcticū mettē oostnoortoostē
wint ghenepget na dat westē dair wi grote wondli
kē last haddē. En daer seplde wi eer wi lādē saghen
ij. maendē en ij. daghē. En vā. lxvij. daghē die wip
veruolgedē seplde/so haddē wi xliij. daghē met dō
der en blixē. die so dōcker warē dz wip die sonne indē
daghe/noch bi nachte die claerheyt des hemels sien
en mochte/daer wi so grote last ledē dat wi ons leuē
al verlorē gauē. ¶ En in dit grote perikel so heuet
god belieft ons te wisen die nieuwe lādēscappē en o
bekende werelt En als wi dit landt saghē zū wi seer
vbljdt gheweest gode dāckende ¶ Dē seuensten
dach vā oostmaēt int iaer M. v. hondt en eē. hebbē
wi wtgheworpē ons anchorē bidē oeuē dē nieuwer
lādē en hebbē god ghelooft m; een sūghende misse
¶ En wi bekēdē ooc wel dattet gheē eplādē en was
maer eē grootlāt/vol vā veel i wōds Wāt dair es eē
ontallic volck/en vol vā wildē beestē opemē in ofen
landē ooc vint. ¶ En veel and dinghē hebbē wi ghe
uōdē de wi nopt ghesiē en hebbē vā welckē te lanck
ware te scriuē Die almachtige god otfermde hem
ouer ons/wāt doe wi dat lādē vōdē haddē wigheen
water noch hout sodat wip niet lange in die zee had
dē moghē leuē. Hier om moet hi eere glorie en dāck
baerheyt hebbē inder eewicheyt Amē Driij. Ca.

Hoe sū vord seplde als sū dz lādē vōdē haddē
Is dā namē wip raet en seplden lācs dē oeuē
vā desen lande oostwaert maer altoos hieldē
wi tghesichte vādē lādē. daer wi so lāghe seplde dat
wi op eenē hooch quamē daer dat oeuē cromdē tot

dē supdē en dz was vā daer wi p; st lādē tot diē hoec
ij. C. milē. en quamē dicwil te lādē daer wi vriedelic
otfangē warē en sprakē mettē liedē als ghp na sulc
hoerē. En dien hoec nā sinē keer en o ganc na dz sup
dē En wi oudroegē dz wi dē hoec voorbi soudē seplē
op dz wi ooc soudē vlockē wat i diē lādē wezē mocht
Si dz twede lāt seildē wi ocrēt vi. C. milē En dicwil
ghigē wi te lādē en sprakē m; hē liedē en woēdē by
hē dicwil xv. oft xx. dagē als ghi noch vstaē sult. En
wat ic daer gesiē heb sal ic vrellē. vā die nature dier
liedē/vā haer vriedelich; vā die vruchtbaerh; d's lā
des/vā die getēperth; d' lucht. vā de ghesteltenis d's
hemels. vā die sterrē die stille staē indē achtē spere

Vanden volcke des landts en vā haer
manieren. Dat vierde Cap.

Biden verste so hebbē wy i diē lande gheuōdē
also grote menichte vā volck dat mēse n; tellē
en soude moghē (Als mē leest i Apoc. 10.) Alle die volc
vō ghaē al naect sond cleeē tū mā oft wpt noch si en
bedeckē gheē plaetse vā harē lichaē. maer ghaē als
si geborē zj vā haerd moed tot d doot toe. En si heb
bē grote lichamē viercāt en wel ghestelt. En haer
verwe is ghestelt na rode verwe. en mid dūct dattet
tōc wāt si naect ghaē en dat se die sonne vbarret En
si hebbē ooc veel haers opt hooft en dz is swart Sy
zj ooc seer licht ic ghaē in spelē. en hebbē een schoon
vriētelic aēlicht maer si vderuēse en mismaeken hē
seluē. wāt si snidē grote gatē in haer wāghē. lippen
noezē en i haer orē. En d gatē makē si veel en groot
wāt ic hebber ghesiē de in haer aensicht alleē haddē
vij. gatē en elck gat was so groot dat mer eē prume
in had moghē stekē. En in dese gatē draghē si groe
ne steenē. oft cristalinē / oft albastē / oft marmorē / oft
stoppēse n; enighē anderē dighē cōstelic ghemaece
na haerd wisen. En schinē bat te ghelikhē eē wāghe
borē. wāt si hebbē alleē in haer wāghē en lippē vij.
steenē waer of die zōmighē zj slāt een half palm. En
ic heb dic wil na mij goet dūckē ouerlept dz dese .vij.
steē weel swaer zj vā ghewichte xvi. vncē behaluen
dat se indē oore draghē daer si vij. gatē in hebbē .. En
zōmighē vā hē draghē ooc steenē in ringē. en al dit is
alleē die maniere d mānen. wāt die vrouwē en door
snidē haer aēlicht n; maer alleen haer ooren

En daer is noch een leelijke ende scandelijke manie
re dpe nper menschelijck en is. Want die vrouwen
seer heet ende onsuuer van naturen sijn soe maken
sy midts haerder consten met infectie oft bittē der
fenijnder beesten sommighe mannen haer manne
lichept seer swellen groot ende dic so dat sommighe
dat verliesen als sy daer tegē gheē remedie en doet
so vallet hem af en werden manneloos. Ende dees
vrouwen vō en doen dpt nper wt meninghen dat sy
die mannen souden vdaruē. maer om bat te volbrē
ghen haer heete nature. en te blusschē En si hebbē
gheē derlep laken noch wullē. noch lijnē. noch sijde
laken. Want hem des niet van noode en is
Dpt volcken heeft ooc gheen eyghen goet maer sy
ghebruyken alint ghemeyn Sy leuen onder
malcanderen sonder coninc oft here wāt een yeghe
gelic is zj s selks heer En trouwē so veel vrouwē als
si willē. en dese vrouwe vlatēse als si willē want dpe
soen bekent zj moed. die broeder zj suster. die vader
zj dochter. En die malcaderē verst gemoetē die bekent
nē malcaderē. sond eenighe ordinantie ofte onder
schept te houden En voort meer si en hebben geenē
tēpel ofte kercke. noch wet noch eewe om na te leuē
en si en hebbē ooc gheē afgodē. Maer si leuē al na d
natuerē en soekē meer dpe genuerchte ds vleysch dā
enighe goede maniere vā constē oft wetēheyt. Sy
en hebbē ond hē liedē geē comēscap noch cooplidē.

Hoe dit volck malcaderē doodet indē stri
de mettē hārboghē. om dat si die v
wōnē en dodē loudē etc

Dit volck vā desen lāde partijē en orloghē onds
 malcāderē sond eenighe ordinācie oft wijshe
 vā stridē Wāt die oude liedē brēghē die iōghers m
 hare woordē te doē dat si begheerē en ūweckēse tot
 stridē en vechtē soe datse malcāderē dootlaē sonder
 barmhertich; om die doodē tetē En die daer gheuā
 ghē wordē bewarē si n; om dat leuē te houdē maer
 alst hē noot is en die doodē ghegetē; ū dat sise dā ooc
 doodē en eetenle; wāt mēschē vleysch tetē es hē een
 spise En om bat te ghelouen so is daer ghesien d; de
 vad heeft ghetē; ū kinderē en; ū wijs En ic heb selue
 eenē mēsche ghekēt en ghesprokē diemē sepdē; hi
 meer dā vā ih. C. mēschē ghegetē hadde. En ic ben
 ooc gheweest xxvij. daghē lāck in een stad daer ic in

die hupzē sach hangē mēscē vleysch gesoutē acdē
 balckē allmē hier doet d; verkē vleysch En hē lie
 dē vōdt seer d; wi ose viāden n; en eetē en vā ha
 rē vleysch n; en leuē. wāt d; seer goet en suet van
 samke is En wi hebbē os beste daer in gedaē en
 hebbēse seer ūmaēt d; si doch latē wildē die ōma
 nierlike seede en si hebbē os geloof d; sijn doē sou
 dē En die vrouwē (al; hse seer heet ōcupsch en ooc
 naect gaē); ū suuer en reyn vā lūe. En; ōmige
 mochtē wanē ō datse vleyschich; ū datse ōgesca
 pē; ū maer des schijte haer vrouwelih; te minder
 en is meer bedect ¶ Het docht os groot wond d;
 dpe vrouwē al haddē si ooc kind gehad si en had
 dē geē slappe hāgēde burstē noch rupturē noch
 and gebret sond enich ondschept vādē maechdē
 maer in allē plaet; des lichaēs; ū si al geheeldē
 maechdē gelijck dat ic achterlaet te scriuē om eer
 baerhept En als dese vrouwē mochtē bi os ker
 sten volck comē achter settense alle vrouwelijke
 scamelhept maer volbrachtē haer wellustē met
 ten onsen daer si kondē en mochtē En dpt volck
 leeft ghemeynlich hondert. ende vijftih iarē. en
 seldē werdē si sieck. Al ist dat si somtijts sieck wer
 den dan helpen si hē seluen tot ghesonthept met
 crupden ende wortelen der boomen Die lucht is
 daer seer wel ghetempert en is seer bequaem en
 goet Alsoe ic verstaen hebbe so en es daer nēmer
 enige siecke noch pestilencie noch corse. noch hit
 te. noch and plaghē der siecken die wy dicwil met
 ons hebbē door gods ordinācie en infectie d' lucht

Ten ware ooc dat si gheweldelijc storuen oft doot
gheslaghe worden so leuen sy seer langhe tijt en
menighe iaren en ic ouerdencke dat dit die oorza
ke es wāt die zupde wint wapet daer den meestē
tijt vandē iare die harer naturen seer bequaem
is als ons contrary is die noorde wint. Dit volk
is nerstich om visschen en dz meer is seer vol
van menegerley gheslachten d̄ visschen En hier
om sijn si al wischers want daer sijn veel bosschē
vol wild beesten van leuwen beerē en meer and
maer wāt si naect zj en n; en hebbē daer si hē me
de bewachtē moghē soe en doruē si hē teghen de
wildē beestē n; sette om die te vāghē Dit is d; pri
cipaelste dz ic daer i dē lādē gesiē en gehoort hebbe
Dā die vruchtbaerheyt des lants Cappit. vi
Die aertrijc vā diē lādē is seer vruchtbaer
en genoechgelic n; veel bargē en dalē. en
seer veel riuieren die daer dz landt vocht maken
en vruchtbaer Daer sijn ooc veel grote bosscagiē
die soe dicht sijn dat mē daer nauwe doer gaen en
machē vol vā ald̄lep wilde beestē Daer wassen
ooc die grote boomē zōd plātē oft potē die seer sue
te vruchtē voort brēgē en zj seer nut en orborlijc
harē lichaemē Daer zj ooc vruchtē die hē quaet
en contrarie zj. En daer en zj geē vruchtē die dē
onze gelic zj Daer wasschē ooc ontallike veel cru
dē en wortelē wt dē welchē si makē goet broot en
seer goede and spijse Si hebbē ooc menigerley sa
dē oft coeren alre samen onghelijc den onze Daer
en is gheend̄lep metal dan alleē goudt daer of is

dat landt seer ouerbloedich vol al ist dat wi gheē
met os brachtē doē wi ouer quamē En die inwō
ders des landts hebben ons gheseyt / dat in dat
middel ds lāts is eē grote menichte vā goude en
n; hē ist vā clepnd werdē en ogheacht En ooc is
daer oueruloedich; vā perlē. Om mi te scriuē vā
dē beestē ds lāts dat ware veel telanc En die ge
steltēnis vādē Papegayē en and voghelē en sou
demē n; moghē schilderē noch bescriuē En ic ge
loue dz dpe meester Plini? dz dupsenste deel n; be
screuē heeft Die bomē die daer wasscē zj goet vā
roethe en gheuē vā hē enighe gūmē oft olie oft ad
liquorē En waert d; mē bekēde die crachtē en na
tuere vādē bomē si soudē seer ghesont zj tottē ge
bruyck d̄ mēscē En de lucht als ic voorscreuē heb
is seer wel getēpert soe datē geē conde wint en is
noch geē heetē zōmer wāt het leedt it sudē En die
hemel en die lucht is tmeestē deel vādē iaer schoō
en claer en zōd eenige volckē Die reegē valt sach
telic ned en dz duert iij oft iij huerē en dā gaet dē
reegē wech gelick stof reegē. Dē hemel is daer v
ciert n; schone sterrē en and figurē en tekenē vā
welkē ic gesiē hebber. sterrē so schoō als die ster
rē vā Ven? en Jupit. Daer es ooc eē figuer gehe
tē alb? Canop? en alle cōt int middel ds hemels
te staen so iste gestelt als dese nauoghēde figuer

Canopus.. *	*	SSSS		
albus.	*	SSSSSS	*	* *
	*	SSSS		
		SS		

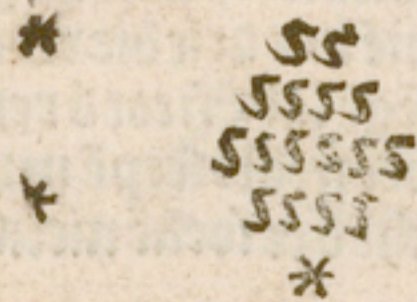
Wāzōmige sterrē en loop des hemels Ca. viij
I daer heb ic veel and sterrē bekāt waer of ic
Adē loop seer nernstelijc gemerct heb. dwelc ic i
 een boeckhē bescreuē heb en dat heeft die ald door
 luchtichste con vā portugael en ic hope d; hijt mi
 wed gheue sal. Ic heb ooc gesiē in diē hemispherie
 oft loop des hemels wōdlijhe dighē. die n; en sijn
 mettē opiniē oft genuelē d phylorophē en ouden
 meesters Enen wittē regē boghe sach ic en alle
 ons volck. Wi hebbē ooc dicwil ghesiē dpe nieu
 wemaen opdē seluē dach als se haer licht oetfuekt
 Daer; ooc veel vaporē en vochtichedē die op in
 die lucht treckē en daer wardē se bernende en dē
 nachtes sietmē i die lucht grote bernēde fackelen

Hoe d; lādēt ghelegē is te rekenē vā lisse
 boē es te merkē in dese figure. Cap. vi.

Arekenē vād stadt vō daer wi af gerepft
 en es vād equinoctialische liniē. xxxix. gde.
 en een half soe hebbē wi gheuarē met scepē ouer
 die liniē equinoctialis. l. gradē. En d; maect te sa
 mē ocrēt. xc. gradē dwelc dat vierēdeel is vādē
 hoochste cirkel na de dimēsuracie vanden ouden
 meesters so hebbē wi ghesepft dat vierēdeel van
 d werelt. En hierō de daer wonē ind stadt olisipo
 ond der equinoctialischer liniē. xxxix. gradē en eē
 half. ind hoechdē des hemels in dpe brepde vāt
 westē sijn tot hē liedē te siē. dpe. l. gradē sijn ouer
 die selue liniē in die brepde vā supdē hoochwīs. v.
 gradē in trāsuersalis liniē. als ghp claerō vstaet
 perpendicularis liniā. welke liniē als wi rechte
 staē vādāt punt des hemels hāget op ons hooft
 en hāget hē liedē in haer side oft ribbē. En hierō
 ist dat wi; in de rechte liniē en si; i de dwerlce
 oft trāsuersale liniē en wordt ghestelt ind manierē
 vā eenē triāgel oft eē driecātich hoeck ghelijc als
 vorē ghefigureert staet

Ic heb daer ooc ghesiē een teekē indē hemel
 seer groot en es geheetē Canopus albus. en daer
 na volchdē ij. schoō sterrē. en was als dese figure

Canopus albus

Hier bescreift hi hoe dpt zñ dde repse is Cap. ix.
Hier heb ic bescreuē die merkelicste stuc-
 kē die ic gesiē hebbe in der laetster repzē
 die ic noeme dē dē dē dach. wāt dic h. and daghē
 warē h. and repsen die wy volbrachte door d; ge-
 bot des alvmoeghēste con. vā Spaenghē na dat
 Oostē. daer ic wondlyke dinghē ghesien en ghe-
 merct hebbe En wat ic dagelijcx sach heb ic corte-
 lichgherekenut en ouerlopen op dat wāneer ic tjt
 soude moghē hebbē bi sond bescreuē mochte die
 wōdlich; d werelt en soude heetē Cosmographia
 dat is dpe bescreuige d werelt op dat mñ memo-
 rie bi ons nacomelighē soude moggē bliuen En
 op d; mē kennē mach d; onbegrijpelic werck d; s
 almoegendē gods dwelc d; sen oudē meesters o be-
 hēt was. en d; bekēt Nu biddicdē goet ierē god
 d; h; door zñ grote gracie mñ leuē v lengē en spa-
 ren wil m; salich; mñ d; sielē d; ic mach cō mē totē
 bester dispositie en ordinācie d; ic voor m; ghenō-
 men hebbe En die twee and repzē houdt ic bi mi
 tot d; dpe ald edelste con die scrif; e wed gegheue
 heeft vā der derder repzē dā so wil ic m; rustē en
 wed te mñ lāde repzē op dat ic dit te samē ver-
 gaderē en zōmerē mach bi de geleerde en vriede
 Capr. Hoe dese pploet tē vierdē noch repzē wil
 mettē h. scapē hier i hollāt gemaect spaert hē god
Dort heb ic i mi genomē hoe d; ic die vierde
 repse oft dach volbrēgē sal En tot d; repzē
 zñ m; gelooft en togelept twee grote scapē m; ha-
 re armepē wapenē en buschē o te soekē nieuwe

lāde omtrēt dē supdē vā bespdē nadē oostē met
 noort weestē wide. In welker repse ic dēcke veel
 dighē te volbrēghē ter eerē gods en orberh; des
 lāts en een eer mñ d; outh; mair nu en vbepe ic
 and; niet dā dē orlof en cōsent vā desen doorluch-
 tighē con. Nu moet god latē volbrēghē datter
 beste is En wat hier af geschiet sal ic v doē werē.

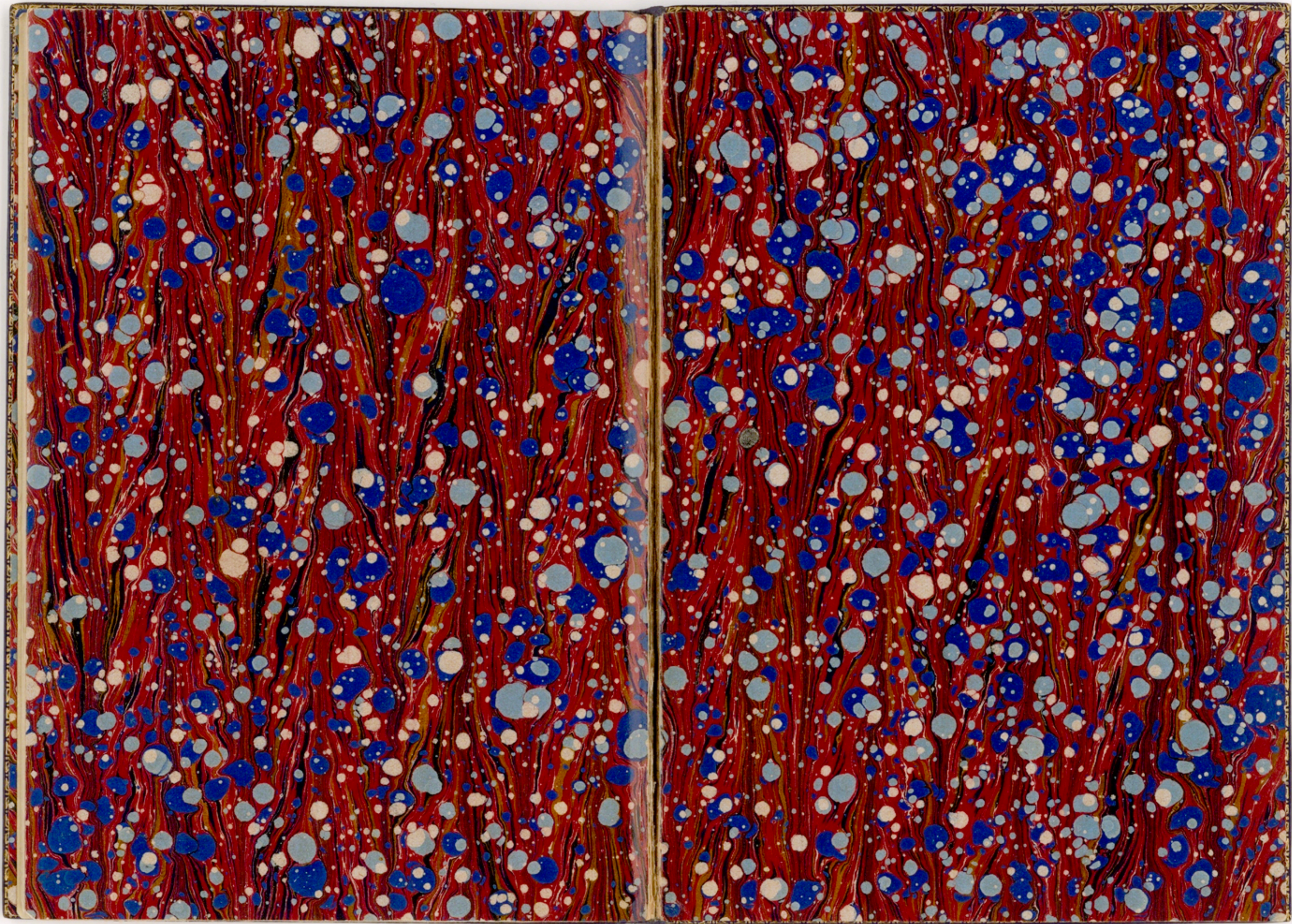
Aldit v; is ghetrāslateert en ouerghestelt
 wt dat praliaensch in latij. en voordt wtē
 latijne in duitscher spraken. op dat die mēschen
 weten moghē en vstaen wat grooter wondelic-
 hedē daghelicx gheuondē werdē. en op dat hē lie-
 dē haer vmetelheyt en stoutheyt mach wat vne-
 dert werden die den hemel en gods moghētheyt
 willen ondersoeken. en de meer willen vstaen dā
 hē toebehoort. want also lāghe als die werelt ge-
 staen heeft en heeft mē niet cōnen gheweten dpe
 grootheyt der aerden en der dinghen dpe op der
 aerden sijn.

Sheprent Thantwerpen aen
 Dyleren maghe. Si
 Jā vā Doelborch

Etelo descendit vbum quod
 gnothochpauton

H 507
V 581 v A
[R]
[F]

BOUND BY D. W. SMITH